

Nu moeten we wel

Jan T'Sas

Vanaf 1 september 2007 moeten alle Vlaamse basisscholen en secundaire scholen (eerste graad) hun leerlingen geïntegreerd leren werken met de computer. De nieuwe ICT-eindtermen bevestigen het goede werk van veel leraren, die al jarenlang pc en internet gebruiken in de klas. Ze zijn ook een duidelijk signaal naar de scholen waar pc's niet of nauwelijks worden gebruikt. De vraag "Hoe doe ik dat, met de computer werken in de les?" krijgt meteen een stevige boost. Nu moeten we wel. Zijn we er klaar voor?

In de Ierse hoofdstad Dublin staat een schoolje met hoge, puntige traliehekken errond. Precies geteld 37 leerlingen mogen er binnen en er is een wachtlijst. Het is dan ook geen gewone school. *Youth Reach* heet ze, en zo zijn er nog acht in de stad. Allemaal liggen ze in achterstelde buurten met veel kansarmoede en sociale problemen. De leerlingen zijn dropouts, jongeren die hun rugzak vol thuisproblemen niet langer mee naar school wilden of konden meebrengen en daarom voor de straat kozen. Bij *Youth Reach* krijgen ze een tweede kans. Melissa (18) grijpt die met beide handen: "Ik werk nu in een café", vertelt ze, als ik vraag wat ze in het dagelijkse leven doet. "Daar verdien ik geld om voor mijn vier jongere broers en zussen te zorgen. Maar eigenlijk zou ik chef-kok willen worden en mijn eigen restaurant runnen." In de school kan ze een beroepsopleiding volgen, naast sociale en communicatieve vaardigheden ontwikkelen. En ze leert er ook met de computer omspringen.

LEEGGEPLUNDERD

Ik maak deel uit van een internationaal gezelschap van vooral ICT-coördinatoren die komen kijken naar wat Ierse scholen met computers doen. De hekken rond deze school zijn er niet om leerlingen binnen te houden, maar om te vermijden dat de lokalen 's nachts worden leeggeplunderd. Een computerlokaal in een buurt zonder centen, dat steekt de ogen uit. Als ik aan Melissa vraag waarom ze naar *Youth Reach* komt en niet gewoon terug naar school gaat, antwoordt ze: "Dat is zo saai. En hier kan je met de computer werken..." Of ze dat op school dan niet deed? "Nee." Verbazend toch, in een land waar scholen gemiddeld één pc per zeven leerlingen tellen. Wat doen ze daar dan mee...?

SMART BOARD

Dezelfde vraag kan je bij ons stellen. Het aantal privé-internetverbindingen in België benadert vandaag de twee miljoen (meer dan 1,919 miljoen tegen 1,685 miljoen vorig jaar rond deze tijd), zeven gezinnen op tien

Gemiddeld hebben de Vlaamse scholen één pc per tien leerlingen klaar staan.

hebben minstens één pc in huis en twee kinderen op tien hebben zelfs een internet-pc op hun eigen slaapkamer. Ook de scholen lijken royaal bedeed. Gemiddeld hebben de Vlaamse scholen één pc per tien leerlingen klaar staan. In sommige technische scholen loopt dat zelfs op tot één internetpc per vier leerlingen. Met die computers en internet-

verbindingen doen ze ook heel wat. Niet minder dan negen van de tien Vlaamse scholen hebben een eigen website, in meer dan 500 van de 4.000 scholen draait momenteel een digitaal leerplatform en sinds een jaar zijn ook nieuwere technologieën, zoals het *smart board*, geen rareiteiten meer. Goedepraktijkvoorbeelden vind je bovendien bij de vleet op eduwebsites zoals KlasCement of Digikids, het 'laptop-platform' van AAL, de internationale portals *European Schoolnet* of *eTwinning* enz.

KLEURKRIJT

Betekenen de vele bestaande initiatieven dat de computer zijn weg goed en wel heeft gevonden in de klas? Laten we niet te optimistisch zijn. Als ik rondloop in secundaire scholen, zie ik nog al te vaak leraren hun ding doen in klaslokalen waar multimedia nog steeds het synoniem is van kleurkrijt. Het ene lokaal naast het andere ligt er computerloos bij. Dat heeft gedeeltelijk te maken met organisatie, maar ook met didactiek, met het lesgeven zelf. In de basisscholen staan de meeste computers verspreid over alle klaslokalen, en bij elke vorm van zelfstandig werk (hoekenwerk, contractwerk, atelier, project...) floepen ze wel aan. In het secundair onderwijs daarentegen is ongeveer 70 procent van alle

computers gecentraliseerd in computerlokalen. Is dat de drempel voor al wie geen wiskunde, informatica of technische vakken geeft, of is het veeleer een excuus?

Als leraren secundair onderwijs veel meer frontaal lesgeven dan in het basisonderwijs, en dus veel minder differentiëren of aanzetten geven tot zelfstandig leren in de klas, dan ligt het voor de hand dat ze veel minder om een pc in hun klaslokaal zullen vragen. De klacht: "Wat kan ik met één pc in mijn klas doen?" is misschien eerlijk – ik hoor ze geregeld – maar ze zegt ook iets over de onderwijsstijl van de leraar in kwestie. En om nog even terug te keren naar Dublin: in een van de secundaire scholen die ik bezocht, zag ik veel klaslokalen met computers, tablet pc's, beamers en smart boards. Maar tijdens de les wiskunde bijvoorbeeld was het enkel de leerkracht die daarop haar ding deed. Krijt is stift geworden en de leerlingen schrijven op wat op het scherm verscheen... Het zal wel toeval geweest zijn, maar je kan er een grote deur mee openen: het is niet omdat je de apparatuur hebt, dat je er ook efficiënt mee omspringt.

COMPUTERCURSUSSEN VOOR OUDERS

Dat de computer nog niet in alle scholen in ingeburgerd of goed wordt gebruikt, staat ook duidelijk aangegeven in het jongste jaarverslag van de onderwijsinspectie. Zij stelt vast dat veel scholen en leraren hun best doen om informatie- en communicatie-technologie (ICT) te integreren, maar de computer wordt nog lang niet optimaal ingezet als een onderwijsmiddel. Bovendien zijn er bijzonder grote verschillen tussen de scholen onderling. Sommige leerlingen krijgen tijdens hun schoolcarrière nauwelijks een pc te zien, andere werken er hele projecten mee uit, terwijl men zich in nog

andere scholen beperkt tot minder doel-treffende afzonderlijke computercursussen. Wat eigenlijk de bedoeling niet is.

NIEUWE EINDTERMEN

Leraren voelen zich nog altijd onvoldoende didactisch ondersteund om ICT te integreren in hun les. "Ik wil wel met internet werken in de klas, maar hoe pak ik dat aan?" vragen ze zich af, ondanks de vele nascholingen, netwerken en online databanken met lesmateriaal. Op die vraag moet zeker een sterker antwoord komen, want vanaf 1 september 2007 zijn in het basisonderwijs en de eerste graad van het secundair nieuwe, vakoverschrijdende ICT-eindtermen van kracht. (In de tweede en derde graad van het secundair onderwijs bestaan al vakgebonden ICT-eindtermen.) Vakoverschrijdend, want de maatschappij vraagt een brede invulling van ICT-competenties. Leerlingen moeten met ICT proble-

men en taken van allerlei slag en soort kunnen aanpakken. ICT staat niet los van het curriculum, maar maakt er een geïntegreerd deel van uit. Dat is een belangrijk gegeven. De overheid trekt er dan ook terecht extra geld voor uit. Maar centen alleen zijn niet genoeg, de leraar moet ook willen en kunnen.

Leerlingen moeten met ICT problemen en taken van allerlei slag en soort kunnen aanpakken.

DIGITALE KLOOF

Het wordt op zowat elk internationaal congres benadrukt en het bleek ook nog maar eens tijdens mijn gesprekken in Dublin met ICT-coördinatoren uit Hongarije, Spanje, Frankrijk, Slowakije, Oostenrijk enz.: wil je ICT goed en wel ingeburgerd krijgen, dan moet je rekening houden met zeven kritische factoren:

KRITISCHE FACTOREN

- (1) ICT moet in het leerplan ingebed worden;
- (2) Er moet voldoende digitaal lesmateriaal zijn en kwaliteitscontrole daarop;
- (3) Leraren moeten voldoende training en ondersteuning krijgen;
- (4) Goede praktijkvoorbeelden mogen niet binnenskamers blijven;
- (5) Directeuren moeten ICT-minded zijn en hun leraren stimuleren;
- (6) De overheid moet op verschillende domeinen ondersteuning bieden;
- (7) Er moeten educatieve netwerken komen.

Een achtste factor verdient aparte vermelding: wat doe je met leerlingen die thuis géén computer hebben? Hoe houd je de kloof klein tussen de 'haves' en de 'have-nots'? In sommige Europese landen wordt de computerinfrastructuur van de scholen veel meer dan in Vlaanderen opengesteld

na de schooluren: niet enkel voor leerlingen die thuis geen pc hebben, maar ook voor ouders, die ter plaatse computercursussen komen volgen. Ook projecten waarbij leerlingen de laptop die ze op school gebruiken, mee naar huis mogen nemen, beperken zich niet tot Vlaanderen alleen.

Dat zijn allemaal goede initiatieven, maar of je daarmee alleen de 'digitale kloof' overbrugt, lijkt me twijfelachtig. Het is niet aan deze VONK om daarrond een discussie of polemiekt op gang te brengen. Wel mag ze voor leraren een aansporing betekenen om de computer en internet als een volwaardig leermiddel in te zetten in de klas.

In dit themanummer krijgen leraren Nederlands en andere algemene vakken aanzetten om (nog beter) met ICT te werken in de klas. Elk artikel geeft antwoord op een vraag:

Hoe houd je de kloof klein tussen de 'haves' en de 'havenots'?

Hoe juist is de informatie op een website?

'Hoe oud is het Colosseum?' Met die vraag kwam mijn oudste zoon naar huis. Hij zette zich meteen achter de pc, googelde het Colosseum op het scherm, vond wat hij zocht en ... vulde een verkeerd antwoord in. "Er waren drie verschillende websites die elk een andere datum opgaven", vertelde hij me achteraf. Welke hij dan koos? "Die met de mooiste layout." Dit voorbeeld is kenmerkend voor wat heel veel kinderen en jongeren doen en waar behoorlijk wat leraren zich aan ergeren: informatie op het world wide web kritiekloos overnemen. Het 'copy & paste'-syndroom. In zijn artikel 'Selecteren van bronnen op het internet' schetst Dirk Rommens de problematiek. Vervolgens geeft hij een overzicht van de soorten internetbronnen en concrete evaluatiecriteria waarmee je in de klas aan de slag kan gaan. In een derde luik krijg je een stevige dosis goedepraktijkvoorbeelden en links mee.

Hoe kan ik leerlingen boeiend en gericht opzoekwerk geven?

Dat kan inderdaad. Het codewoord heet 'webquest'. Dat zijn gestructureerde zoekopdrachten op het web, met een vaste structuur, rond een thema. Dat kan het broeikas-effect zijn, de Franse Revolutie, de Chinese Muur of dialecten in Vlaanderen. Leerlingen gaan zelfstandig aan de slag. Mienke Droop, Resi Damhuis en Eliane Segers leggen uit hoe webquests werken en tonen de meerwaarde ervan aan in taalvakken en algemene vakken (of beide samen). Met twee mini-onderzoeken in het basisonderwijs bewijzen ze het leereffect van webquests, vooral bij taalzwakke leerlingen.

Wat is goede educatieve software?

Steeds meer leerlingen kunnen al aardig wat Engels nog voor ze hun eerste les hebben gekregen. Engels, geen Frans. De wonderdoener anno 2006 is het computergame. *The Sims*, *Half-life*, *Grand Theft Auto* enz. Iepelen het Engels er spelenderwijs in. Bestaat er educatieve software die een gelijkaardig effect heeft? Kathleen Collijs ging op zoek voor het lager en het secundair onderwijs. Ze maakt een onderscheid tussen *drill*-software en *adventure*-software, en geeft van elk voorbeelden met de voor- en nadelen. In de slipstream daarvan krijg je criteria voor goede software en voor taalvaardigheidsprogramma's, en algemene gebruikstips.

Hoe kan ik leerlingen online laten samenwerken aan documenten voor projecten, schrijf-opdrachten, peer evaluatie enz.?

Het antwoord laat zich vangen in één woord: 'wiki'. Een wiki is een open website die je zelf op eenvoudige wijze vorm kan geven. Het is een hulpmiddel om via het internet virtueel samen te werken aan documenten. Communicatie (tussen leerlingen onderling of met de leerkracht) en kennis delen komen hier samen onder één dak. Jan Laureys geeft heel wat voorbeelden om een wiki in te schakelen in het leerproces: van samen een online naslagwerk maken over klassikaal teksten opbouwen tot online brainstormen voor een project. Communicatie tussen leerlingen en begeleidende leerkracht kan eveneens via de wiki. De auteur waarschuwt wel voor het gebruik van de *Wikipedia* als het accent op correcte informatie ligt. Een online encyclopedie die door de gebruikers wordt ingevuld en beheerd, bevat immers fouten. Een van de grondleggers van *Wikipedia* heeft onlangs te kennen gegeven een professionelere variant te zullen starten, waarbij de inhoud door panels van deskundigen zal worden getoetst. Om naar uit te kijken.

Wat kan ik doen met de weblog?

De tijd dat de 'weblog' niet veel meer was dan een elektronisch dagboek van computer-nerds is voorbij. Vandaag zijn er moblogs (verzamelingen foto's uit mobiele telefoontjes), reislogs, muzieklogs, receptenlogs, klaslogs enz. En net zoals in elke blog kan iedereen meelesen en commentaar toevoegen. Kris Gonnissen maakt duidelijk dat een weblog een meerwaarde betekent voor taalleerders. Precies door zijn openbaar karakter leert de blog ze veel zorgvuldiger en kritischer met hun taal omspringen en daar kan je als leraar wat mee doen. Aan het eind krijg je meteen een overzicht van sites waar je gratis weblogs kan aanmaken.

Jan T'Sas
J. de Geyterstraat 22
2660 Hoboken
jan.tsas@skynet.be